

Анатоліївна Колупаєва. – К.: «Саміт-Книга», 2009. – 272 с.

3. Мартинчук О.В. Особливості організації взаємодії дошкільного навчального закладу і родин, які виховують дітей з особливостями психофізичного розвитку // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. – Корекційна педагогіка та психологія. – Серія 19. – Випуск 14. – К. 2009. – С. 89-91.

4. Про затвердження Плану дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладів на 2009-2012 роки / Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.09.2009. – № 855.

5. Сухарьова Л.С. Піклуємось разом. Робота з батьками дошкільників. – Х.: Вид. група «Основа», «Тріада», 2008. – 128 с.

6. Ткачєва В.В. Технологии психологической помощи семьям детей с отклонениями в развитии: [учеб. пособие] / Виктория Валентиновна Ткачєва. – М.: АСТ-Астрель, 2007. – 318 с.

SUMMARY

In the article the task of pedagogical accompaniment of children of junior preschool age is presented with the features of psikhofizich development, realization of which in the educational process of preschool educational establishment of common development will be instrumental in successful integration and socialization of children with the special educational necessities.

Key words: *Pedagogical accompaniment, to put with the features of psikhofizich development, put with the special educational necessities.*

ОЛЕНА МАРТИНЧУК,
СВІТЛАНА ГАВРИЛЕНКО

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВИХОВАТЕЛІВ ДНЗ ДО ДІАГНОСТИКИ ТА КОРЕКЦІЇ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ

У статті представлено особливості підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів до діагностики та корекції розвитку мовлення дітей раннього віку, висвітлено показники затримки мовленнєвого розвитку дитини третього року життя та завдання її психолого-педагогічного супроводу в освітньому процесі ДНЗ загального типу, що є змістовим компонентом підготовки педагогів дошкільної освіти.

Ключові слова: *діагностика, корекція мовлення, діти раннього віку, показники затримки мовленнєвого розвитку дитини, психолого-педагогічний супровід дітей із затримкою мовленнєвого розвитку.*

Постановка проблеми. З кожним роком спостерігається суттєве збільшення кількості дітей раннього віку, котрі відвідують дошкільні навчальні заклади і мають відхилення психофізичного розвитку. Вихователі, які мають можливість спостерігати за динамікою психофізичного розвитку малюка у процесі організованого навчально-виховного процесу, іноді є першими особами, котрі звертають увагу на певні особливості психофізичного розвитку

дитини й інформують про них батьків. Важливо якомога раніше виявити і діагностувати порушення розвитку у малюка, для того щоб вчасно розпочати надання йому адекватної корекційної допомоги і забезпечення якісного психолого-педагогічного супроводу в освітньому процесі дошкільного навчального закладу.

З огляду на це важливого значення набуває підготовка вихователів дошкільних навчальних закладів до здійснення діагностики та корекції розвитку мовлення дітей раннього віку, адже значні відставання в мовленнєвому розвитку можуть бути сигналом серйозних порушень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Наразі зростає роль досліджень, спрямованих на пошук шляхів оптимізації процесу розвитку мовлення дітей, особливо в перші їх роки життя. Необхідність проведення таких досліджень зумовлена особливою сензитивністю раннього віку для формування різних форм мовленнєвого спілкування, адже своєчасне й повноцінне оволодіння мовленням є передумовою розумової активності в подальшому дорослому житті (Н. Аксаріна, А. Богуш, М. Кольцова, Ф. Сохін, Є. Тихєєва та ін.). Методологічні підходи і теоретичні передумови розробки проблеми діагностики і корекції розвитку мовлення дітей раннього віку представлено у наукових розробках А. Богуш, О. Вінарської, Л. Галігузової, О. Гвоздева, Н. Манько, Г. Розенгарт-Пупко, Є. Соботович, Т. Ушакової та ін.

Утім, незважаючи на зростання наукового інтересу до цієї проблеми, варто зауважити, що досліджень з проблеми забезпечення підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів до діагностики і корекції мовленнєвого розвитку дітей раннього віку практично не існує.

Метою статті є аналіз змістового компоненту підготовки майбутніх вихователів до корекції і діагностики мовленнєвого розвитку дітей раннього віку в освітньому процесі дошкільного навчального закладу.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Аналіз літературних джерел [1, 3] свідчить, що термін «діагностика» вживається у різних значеннях (у медицині, психології, педагогіці). У педагогічному словнику «діагностика» визначається як обстеження дитини для визначення рівня розвитку й індивідуальних особливостей її психіки і поведінки, виявлення можливих відхилень у психічному розвитку [2].

Поняття «корекція» також має кілька значень. Зокрема «корекція мовлення» означає процес, спрямований на усунення або послаблення симптоматики мовленнєвих порушень шляхом коригуючого навчання та виховання. Основною формою організації процесу корекції мовлення є заняття (індивідуальні, фронтальні), що будуються з урахуванням загальнодидактичних та спеціальних принципів [4].

Для малюків другого та третього років життя з порушеннями мовленнєвого розвитку розроблені експериментальні логопедичні методики діагностики, корекції та розвитку мовлення в умовах спеціальної групи: визначені оптимальні форми роботи із зазначеною категорією малюків, провідні напрями та зміст (Т. Датешидзе, Ю. Гаркуша, А. Рулева, Н. Ніщєєва, Н. Мельникова, М. Шестова та ін.). Однак, зазвичай, діти з порушеннями

мовлення потрапляють у спеціальні дошкільні заклади після трьох років. Тому є потреба у розробці змісту підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів загального розвитку, які є першими педагогами дитини і від фахової компетентності яких залежить подальший успішний розвиток дитини.

Насамперед, фахова компетентність педагога дошкільної освіти передбачає володіння психолінгвістичними знаннями про етапи мовленнєвого розвитку дитини, особливості сприймання, розуміння і породження нею мовленнєвих висловлювань, методиками і технологіями діагностики і корекції розвитку мовлення дітей раннього віку, що дасть можливість вчасно виявити у малюка затримку мовленнєвого розвитку.

Затримкою мовленнєвого розвитку називають відсутність мовлення або значне його відставання від нормативних показників у дітей до 3 років. Затримка мовленнєвого розвитку виникає на тлі загальної ослабленості дитини через різноманітні порушення внутрішньоутробного розвитку, складні пологи, хвороби, а також в результаті недостатнього спілкування дитини з дорослими та педагогічної занедбаності. У дітей із затримкою мовленнєвого розвитку спостерігаються труднощі формування слухомовленнєвого сприйняття, орієнтування в просторі, конструктивного праксису, просторової та часової орієнтації, а також особливості інтелектуальної діяльності (підвищена виснажливність, нерівномірна працездатність, порушення мовленнєвої пам'яті, відсутність довільності в діяльності, схильність до інертності). Тому закономірним є той факт, що ця категорія малюків важко включається в організовану педагогом діяльність.

Вихователь дітей раннього віку має бути обізнаним з показниками затримки мовленнєвого розвитку малюка [3].

*Показники затримки мовленнєвого розвитку дитини
у віці 2 р. 1 м. – 2 р. 6 м.*

- Розуміє інструкції дорослого різного ступеня складності, але недостатньо орієнтується в змісті висловлювань, у яких йдеться мова про події та явища з її особистого досвіду.
- Розуміє звернене мовлення в межах конкретної ситуації.
- Під час повторення окремих слів та простих речень за дорослим малюк спрощує звуко-складову структуру слів, замінює їх на лепет.
- Відтворюючи просте поширене або складне речення, дитина пропускає займенники, прикметники та службові частини мови.
- Дитина не здатна підтримати діалог на запропоновану дорослим тему, відповідає жестами, лепітними словами, не проявляє активності, швидко втомлюється і втрачає інтерес до бесіди.
- В активному мовленні дитина використовує переважно слова, що називають людей, предмети, явища оточуючої дійсності та слова, що позначають дії, 1-2 прислівника; прикметники, займенники, прийменники та сполучники відсутні.
- Фраза аграматична, яка складається лише з 2-х слів.
- Словотворення за допомогою префіксів та суфіксів малюку не доступне.

– Правильна вимова більшості звуків рідної мови дитиною не засвоєна. Приголосні часто замінюються декількома передньоязиковими звуками.

– Вербальні завдання, зазвичай, дитина не здатна виконати навіть за активної допомоги дорослого. Під час їх виконання швидко втомлюється, стає неуважною, перестає реагувати на дорослого і переключається на маніпуляції з іграшками.

– Будова і рухливість органів артикуляційного апарату може бути без особливостей, а також може спостерігатися незначне або виражене порушення артикуляції.

*Показники затримки мовленнєвого розвитку дитини
у віці 2 р. 7 м. - 3 р.*

– Розуміє звернене мовлення на побутовому рівні. Дитина не здатна на основі мовлення зробити самостійні висновки та узагальнення.

– Під час сприйняття інструкції або пояснення дорослого малюк часто відволікається, ставить запитання, що не стосуються змісту завдання.

– Дитина добре впізнає знайомі предмети, реальні й на картинках, іноді в неї виникають труднощі під час знаходження на картинці необхідного предмета серед інших, схожих за кольором, формою та розміром.

– У межах конкретної ситуації розуміє слова, що позначають предмети оточуючого світу, дії, ознаки предметів. Розуміння слів, що позначають родові поняття малюку не доступне.

– Дитина повторює прості речення, іноді пропускаючи прості прийменники і сполучники. Під час повторення складних поширених речень пропускає другорядні члени речення (означення, додатки), службові частини мови. Під час відтворення відомого дитині невеликого простого вірша, малюк випускає цілі речення, ігнорує синтаксичні зв'язки між словами.

– В активному словнику домінують іменники, іноді для позначення деяких предметів та дій дитина вживає лепітні слова. Малюк недостатньо засвоїв відмінки іменників: плутає відмінкові закінчення слів, зокрема в множині. Дієслова вживає переважно в формі інфінітиву або в 2-й особі однини теперішнього часу, категорія роду залишається не засвоєною.

– Допускає помилки під час узгодження прикметників з іменниками в числі, відмінку, роді. У самостійному мовленні відбувається змішування присвійних, а іноді й особових займенників. Під час словотворення іменників та дієслів дитина замінює префікси та суфікси.

– Будує елементарні фрази, що складаються з 2-3-х аграматичних слів, в яких часто замінює дієслова звуконаслідуванням або лепітним словом. Складносурядні та складнопідрядні речення малюку недоступні.

– Часто порушує складову структуру слів як у складних, так і в простих за структурою словах. Слова зі збігом приголосних часто малюк відтворити не в змозі. Дитина не володіє правильною вимовою 3-х і більше груп звуків рідної мови, замінюючи їх на декілька передньоязикових звуків. Іноді в малюка сформована правильна артикуляція майже усіх звуків, але в

мовленні відбувається змішування звуків за акустико-артикуляційною схожістю.

- Має труднощі при виконанні вербальних завдань навіть за активної допомоги дорослого. Під час їх виконання швидко втомлюється, стає неуважною, переключається на маніпулятивну діяльність з іграшками.

Майбутній вихователь дошкільного навчального закладу загального розвитку має орієнтуватися в завданнях психолого-педагогічного супроводу психофізичного розвитку дітей із затримкою мовленнєвого розвитку, які полягають у тому, щоб:

- розвивати характерні для цього віку психічні властивості, новоутворення, провідну та інші види діяльності, зокрема: спілкування, предметно-ігрові дії, самостійність у побуті, тактильне, зорове, слухове сприйняття, оптико-просторові уявлення, дрібну моторику, наочно-дійове мислення, імпресивне та експресивне мовлення, мовленнєве дихання, елементарні рухи мімічної та артикуляційної мускулатури, формувати передумови до продуктивних видів діяльності та розвитку мовленнєвих процесів засобами ігрової діяльності;

- створювати умови для корекції відхилень у розвитку з метою формування тих психічних новоутворень, видів дитячої діяльності і здібностей, які за віком уже мають бути, але ще не з'явилися у дитини (наприклад, удосконалювати і розвивати загальні рухи, дрібну моторику, сприяти соціальному розвитку, формувати предметну і предметно-ігрову діяльність тощо);

- розвивати *імпресивне мовлення* дітей, що передбачає:

1) формування мовленнєвої уваги, уміння вслухатися в мовлення, концентрувати увагу на сприйнятті мовлення, давати у відповідь на словесну інструкцію відповідну рухову або звукову реакцію;

2) розвиток фонематичного слуху (повторювати за дорослим голосні фонemi, «співати» їх, вказувати предмети зі знайомими, засвоєними голосними);

3) формування умінь показувати названі предмети, які оточують дитину, іграшки, відтворювати дії, відповідні змісту речення (*Оля іде. Оля мис. Оля підмітає*);

4) розвиток розуміння простих речень типу: суб'єкт-предикат (*Дівчинка малює*), суб'єкт-предикат-об'єкт дії (*Мама варить кашу*);

5) розвиток уміння диференціювати поняття «один», «багато», співвідносити їх з певною кількістю предметів, розуміти числівники: *один, два та більше, менше*;

6) формування уміння диференціювати слова, протилежні за значенням: *день-ніч, візьми-поклади, попереду-позаду, маленький-великий*;

7) формування просторових орієнтацій, уміння розуміти конструкції з прийменниками *в (у), на, під, над, за*; з прислівниками, що виражають просторові відношення: *далеко-близько, високо-низько*; питання «*де?*», «*куди*», «*звідки?*».

8) формування умінь сприймання, розуміння і відтворення нових слів (іменників, дієслів, прикметників, прислівників), розвиток здатності розуміти граматичні форми мовлення: диференціація іменників в однині та множині із закінченням *и – і* (лялька-ляльки, м'яч-м'ячі), іменників в однині зі зменшувально-пестливими суфіксами *-ечк, -очк, -чик, -ик-, -ок-* (сонечко, горобчик, синочок, зайчик тощо); дієслів активного та зворотно-середнього стану (умив-умився);

9) розвиток здатності запам'ятовувати, розуміти доступні короткі віршики, казки, оповідання;

10) розвиток умінь називати дійових осіб, зображених на окремих картках та на сюжетних малюнках, розуміння запитань до сюжетних малюнків, коротких казок, віршів, оповідань;

11) формування умінь розуміння тексту казки, вірша, оповіді з опорою на малюнки та без них.

- розвивати *експресивне мовлення* дітей, що передбачає реалізацію наступних завдань:

1) формування потреби дитини у вербальному спілкуванні, стимулювання становлення самостійної мовленнєвої діяльності;

2) формування звуковимови та розвиток звуконаслідування: голосних, х (ха, ха, ха), т (та, та, та), д (ду, ду, ду), б (ба, ба, ба), м (ма, ма, ма; му, му, му), п (па, па, па), с (са-са-са) тощо;

3) формування елементарної фрази з 2-3 лепітних слів, звуконаслідувань, що містять викликаний у дитини звук (*Корова му-му-му. Котик няу-няу-няу* тощо);

4) формування доступних дитині граматичних категорій іменників та дієслів на матеріалі нових слів, наприклад: однини і множини на матеріалі вжиткових предметів, іграшок «*чашка – чашки*» (у мамі чашка, у тата чашка, у Марійки чашка), а зібравши чашки до купи подати слово «*чашки*».

5) формування умінь доповнювати фрази, розповіді дорослого (доповнення одного слова у вірші, казці, речення в оповіданні тощо. Наприклад: *дід бив, бив ... (не розбив)*).

Умовами успішної педагогічної роботи, які дадуть можливість реалізувати вищезначені завдання, є створення предметно-розвивального середовища і забезпечення єдності розвивального предметного середовища і змістовного спілкування дорослих з дитиною; встановлення емоційного контакту з дитиною, в результаті якого у неї виникає почуття захищеності і комфорту; задоволення потреби дитини у визнанні її досягнень, що сприяє формуванню у неї образу «Я» і «Я-свідомості»; включення батьків у педагогічний процес, формування у них умінь спостерігати за своєю дитиною, розуміти її потреби і можливості, використовувати адекватні способи спілкування і взаємодії з малюком.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, аналіз проблеми дослідження особливостей підготовки майбутніх вихователів до корекції і діагностики мовленнєвого розвитку дітей раннього віку в освітньому процесі дошкільного навчального закладу дав можливість з'ясувати і виділити зміст

підготовки майбутніх педагогів дошкільної освіти, і засвідчив потребу у подальших наукових розвідках з метою вивчення й уточнення особливостей підготовки вихователів до забезпечення успішного розвитку мовлення дітей раннього віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А.М. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку: [навчальний посібник] / Алла Михайлівна Богуш. – Київ: Слово, 2003. – С. 305-308.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. — Київ: Либідь, 1997. – 376 с.
3. Манько Н.В. Діагностика та корекція мовленнєвого розвитку дітей раннього віку: [науково-методичний посібник] / Наталія Володимирівна Манько. – К., КНТ, 2008. – 256 с.
4. Український дефектологічний словник / За ред. акад. В.І. Бондаря. – К.: Милосердя України, 2001. – С. 93-94.

SUMMARY

In the floor the features of preparation of educators of preschool educational establishments are presented to diagnostics and correction of development of broadcasting of children of early age, the indexes of delay of vocal development of child of the third year of life and task of it are reflected psikhologo-pedagogical to accompaniment in the educational process of DNZ of general type which is the semantic component of preparation of teachers of preschool education.

Key words: *Diagnostics, correction of broadcasting, to put early age, indexes of delay of vocal development of child, psikhologo-pedagogical accompaniment of children time-lagged vocal development.*

НАТАЛІЯ МЕЛЬНИК

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПРОГРАМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В США «ХЕД СТАРТ»

У статті проаналізовано фактори ефективності державної програми дошкільної освіти в США, окреслено сутнісні особливості та визначено основні суперечності.

Ключові слова: *програма розвитку дитини, варіативність та різноманітність програми, чинники ефективності програми.*

Постановка проблеми. Сучасні інтеграційні процеси в дошкільній освіті України обумовлюють врахування передового педагогічного досвіду економічно-розвинутих країн світу. Успішність навчання та виховання дітей дошкільного віку полягає в ефективності навчальної програми, що діє в дошкільній установі. У контексті дослідження ефективного змісту дошкільної